

זינה כהן בספריו "אל המילון הנשכח" (עמ' 87), מספר על הגעתו של מאן וצ'ל לחלב (סוריה):

לילה לילה יצאתי לתחנת הרכבת לפגוש באחים פליטים. מפיהם שמעתי בשורות אירוב. נסיתו לעודם. להפתעתם ולשםחתם של הפליטים לא היה קץ. לא האמינו שכבר בתהנה שבנלות זו, סוריה, מצוי בהם שליח מירושלים, והוא לפניהם. שוחחנו לבני משפחה שהמצב הפריד ביניהם לתקופה מסוימת, ועתה הם יחד. פעם עבר שם הרבי מורייצ' וחותמת ילדיו, בדרכם לארץ ישראל.

כאן יוספר על מפגש אחר, מרטיט ומרגש. היה זה בשעות הבוקר המוקדמות של חורש שבט תש"ד (1944). על רלת דירתי שבגייטו התופק יעקב הרצוג פירשלים, בנו של הרב הראשי לישראל. נכוך ונרהם הייתה לראותו לפני, הוא אמר:

לפני שעה קצהה הגיעו לעיר זו שני אנשים יקרים וחשובים. שניהם שניצלו בידייהם של הנאצים בפולין. השניים הם הרבי מבעלן ואחיו. האח נעצר בידי השלטונות הבריטיים. הרבי עצמו ישב במלון ערבci, אהה ה"פרנק" היחיד כאן, היודע מהו רכם של המוני תסידים. אנא, הזרע והחלב ובוא עמי למלון, אל הרב אהרן רוקח (טברסקי). בן רבי יששכר דוב. הרבי ישב שם בדר, עיר ותשוש מן התלאות שעברו עליו ומעל הדרך. שב עמו בינהים. אבא הנמצא כאן, ואני, נטפל בשחרור האח, הרבי מרדכי רוקח, הגראה הרבי מבילגורי, בבקשה להזרע.

הכרתי היטב את יעקב ואת אביו. רכבות שמעתי על אדמוניים ועל חסידיים. גם את שמו של הרבי מבעלן שמעתי. מיהורתו ולבשתי את בגדי. נטלתי עמי טלית ותפילין, והלכתי עם יעקב אל המלון, שהרבי מבעלן נמצא בו.

לחלב, הגיעו באותו בוקר, כאמור, הרב הראשי יצחק הלוי הרצוג, ועמו מרדכי עליаш, היועץ המשפטי של הוועד הלאומי, יעקב בנו של הרבי יעקב גרייל חבר "עד הצלחה", בדרכם לחורכיה ולلونדון, בשליחות הצלת יהודים מאירופה.

פאסרים של הרבי מבעלן ואחיו בגבול תורכיה-سورיה, היה בפקודת המפקדה הצבאית הבריטית שחנתה אז בסוריה. הנימוקים למאסר היו פורטאלים, "ער לתקירה" בלבד. אך המאסר פגע קשה בכבודם של היהודים. הנימוק היה שהרבי ואחיו באו מפולין, ועל כן נחשבים הם "נחנני האירוב". יד ה' הייתה בכם,

שכאותו בוקר הגיעה לחלב? אותה משלחת נכברת, בדרךה לתורכיה. הרוב הרצוג יצר מיד קשר עם ראש המפקדה הצבאית הבריטית, ועם השלטונות הסוראים, הסביר מי ומה הם הנאסרים "החשודים כנתוני האויב". השלטונות ניאתו לשחרר את האדמו"ר היישש, בשיס לב לאילו ותחלאות שפרקדוו בפלון ובדרך. את האח, הרב מבילגורי, הוסיף להחזיק במצער עד שיתקבלו הוראות מהמפקדה הצבאית העליונה. הרב מבעלז, רבי אהרן רוקח, הרוצה מהכלא הצבאי והועבר למולן, מחשש מפני הסורים. למולן זה באנו, יעקב ואני, ומעאנן שם, בחדר קטן, אדם נמוך קומה, תשוש כוח ומרות וקן, פרי מעלהיהם של הנאים, פניו חרושי קמטים, כמו נהרותם עליהם יוסורי אנווש ותחלאות קשות ומרות. יעקב הציגני בפניו הרבי באידיש:

זהו השליח שלנו מירושלים, הוא מתפל לאן בחינוך הנער ומסיע להם לעלות לארץ.

הרבי היישש החבונן כי והניע בראשו. תוך כדי כך נכנסו הרוב הראשי הרצוג, וראש הקהילה היהודית המקומית, רחמים נחמן. הרבי היישש קם ממקומו לכבוד הרוב הראשי, נשען על משענת כסאו, אך הרוב הראשי מיהר והושיט במקומו. רגע עמדו שניים, הרוב מארץ ישראל והמלך" - האדמו"ר, זה מול זה האדמו"ר פרץ בכבי והוירד ראשו כלפי מטה. הרוב הראשי טפח על כתפו בחיכת והרגיעו. פרץ התרגשות שכלבם היה סיכום מרוטט ומרושים ביזור. סיכום כל מילים של דרך ארוכה, עיני הרוב הראשי ושאר העומדים שם זלגו דמעות.

ביןתיים הגיע גם ראש המשטרה המקומית ערבי גבה קומה, ושאלני חרש:

זהו היהודי החשוב שהגיע היום? בקול חנוק השיבותי: כן.

נכנס צלם שנשלח לנאן לצלם את המעדן. תחילה סירב האדמו"ר להצעתם. יעקב הפסיק בו והוא הסכים. הייתה זו תמונה ייחודית במינה: האדמו"ר והרב הראשי יושבים זה לצד זה בתווך. לצד ומאחריהם עומדים ראש הקהילה נחמן, ראש המשטרה הסורית, מדרכי עליash, יעקב גרייפל, יעקב הרצוג ואני.

לאחר מכן הוצע לאדמו"ר להחליף את בגדיו הבלתי מיטלטלי הדרך. הרב מבעלז סירב ואמר ספק לעצמו ספק לנו:

כל עוד אני בגלות אין טעם להחליף בגדים. ביןך ובין נמצאו אוינו עתה בדור הארץ ישראל. שם, בארץ הקדושה, אפשר בגדים גלות ואלבש בגדים של הארץ ישראל.

חברי המשלחת מיהרו לדריכם ונפרדوا מהאדמו"ר בכרכות ובלחיצות ידיים חמות. ראש המשטרת הבטה כי במשך היום ישוחרר אחיו של האדמו"ר. נחרתי לבדי עם האדמו"ר מכעלן, במלון של נכרים, בעיר נסירה. הרבי שאל לשמי, אחרי כן ויבר אליו באידיש. אמרתי כי מהיהודים הספרדים אני ומברך רק עברית.

- יהודי ספרדי? שאל בתמייה ובהתפעלות. אתה יהודי ספרדי ראשון שניי וזהה, אמר בעברית אך בהבראה אשכנזית. שוכ התבונן بي ומבטו כמו חדר לנכני נשמתי.

לאחר שהייתה קצורה שאל:

- הרבה יהודים ספרדים יש בארץ ישראל?
- כן, רב. כמעט מחציתם מן היהודים...

לאחר שהייתה קצורה זו התכונס הרבי בתוך עצמו. פיו מלמל דברי תורה, פרשטי הצדקה ועמדתי בתפילה. תחילת חשבתי שם הרבי מתחילה להתפלל "שחרית", אולם חישנו חחותי שכן זה كذلك. רק בשעות אחרי הצהרים עמד בתפילה שחרית. נזכרתי ששמעתי פעם שחסידי בעלי אינס מתפללים לפני השערן אלא לפני הלב. בקש הרבי ליטול את ידיו לפני התפילה. סייעתי לו לקום ולגשש אל הכור שבקינת החדר. בשום פנים ואופן לא נתן לי לזכות מים על ידו. לרגע חשתי נפגע.

"הרי אתה כהן, נכוון? אם כן, יוקידשתו", כהן לא יתן מים על ידי אחרים." גנוגה, אם כן זו הסיבה. אף על פי כן ביקשתי לזכותני במצבה זו והרב סירב בעקשנות.

גט את ידיו ועמד בתפילה. הייתה חסר מנוחה, הרוי הרבי לא טעם מאומה. הייתן שיישאר בזום כל היום? התקשרתו טלפונית אל ראש הקהילה בכיתור. הסברתי שהרב לא יטעם דבר מבית המלון. לא עברה מחצית השעה ולחדרו של הרבי הובאה ארוחה. סעודת מלכים ממש. השליח היהודי הדגיש פעם ופעמים שהאוכל כשר למחדرين. אשתו של ראש הקהילה הכינה זאת במוריה. שמע הרבי, ונגע בראשו. ומן האוכל לא טעם. אחרי הפצרות רבות הסכימים לסעדור את לבי בכעך אחד, אחורי שורידה כי בירוי היהודים נאפה, ושתה כוס תה. לא יותר. כעבור שעה חזר ואכל כעך נוספת ועוד כוס תה.

וזה כי כך התענוין הרבי במעשה בארץ ישראל.

- הרבה ישיבות יש בירושלים?

- כן, רב.

- גם ל"מזרחי" יש ישיבות?

- כן, רב.

- היכן טוב יותר לגור, בירושלים, או בעיר אחרת?

- שאלת קשה היא. וראי שירושלים עיר הקדרש היא, אבל למoteca התשע המחלוקת בה רכה יותר. למעשה, גם תל-אביב היא עיר שכולה יהודים וככל עוד יש גם יהודים שומרי מצוות. גם ישיבות.

אחרי שתיקה של רגע אמרתי:

אפשר לגור בתל-אביב ולברך לעיתים תכופות בירושלים. אבל, רב, לדמי חלון בשיקולים שונים שرك בהגיעו לארץ ישראל יראה ויחליט.

היתה שתיקה ממושכת. ביקשתי לשמעו מפיו על השואה, שזה עתה נפל ממנה. בקול רוער פתחתי ואמרתי:

- רב, צרות רבות באו על עמננו. עת צורה היא ליעקב. שואה איזמה כזו, מה יהיה?

- חפש הרבי בידי, מישש פרקי אצבעותי, ואמר:

- ותשועת ה' כהרי עין. בעזרת ה' תברא תשועה לישראל. צריך אמונה נזהלה ותזקה בהשם.

חזר לשתקתו. הבגנותי שאין עם לבו לדבר בנושא זה. לא חורתו לשאלות על השואה. עברה כשעה של שתיקה, כמו היה תחת משא של הרהורים והפלות ביקשתי:

- רב, ברכני. שוב חפש בידי. מישש בפרק אצבעותי ובירכני. שמחתי מאר. החדר נכנס צער מחברי אח"ד והודיע לי שמשהו מחשש אותו בדירה. סיפורו לצער מיהו ומהו רב שחייבים. בלחש קול נחותיו לו להבין מה גורל האיש היושב כאן. הסברתי לו ערכיה של ברכה מפיו של הרבי. בקש גם הוא ברכה מהרבי, וקיבל. נזכרתי שלרבי יש לחתת "פדיון". הוציאי מכיסי שטר כף פור ואמרתי:

- רבי, הנה כאן "פריוון".

הרבי עשה תנועת יד שאין כוה צורך. בכל זאת הכנסתי את השטר לחפץ
שכפינת החדר.

לעת ערב שוחרר ממעצמו רבי מררכי דוקה, אחיו של הרבי, הווא נראה עייף
מאוד. בכוואו התחבק עם אחיו הרב, ואחריו כן פנה אליו בתביכות ובפניהם
מאריות:

מחר, אם ירצה ה', מחר לעת כואת, נהיה כבר בארץ הקודש.

לחצנו ידיים כמה וכמה פעמים ובירכינו זה את זה. הייתה שעת לילה. נפרדתי
מהרבי ומאחיו בחמיימות ובכרכות כשאני חזר ואמור "להתראות בארץ ישראל,
בארץ הקודש".

בבוקר שלמחרת יצאו לדרכן...

לאחר המפגש הנזכר לעיל, נסעו הרב ואחיו למחרת בבוקר, ביום חמישי, ט'
שבט תש"ד (1944), מחלב לארץ ישראל. חננה אחורונה בගלות היהת להפ-
כעיר ביירות שכלבנון, כאן חיוו להם יהודים מקומיים... רבי בריש אורטנר,
בשם של חסידי בעלז בארץ".

המשך

הוספות במכתבי ששלח אליו יונה כהן בשעתו

בעת השיחה על אורות הספרדים, אמר מrn: "שמעתי מאבי זיל בשם הארסי
וזיל, שלאשכנזים ולספרדים יש קדושה אחת. לשניהם שער אחד בשם. ועלתיד
לכוא הם עתידים להיות אחד.

וברכת מrn על המצב: דורע רשיים תישבר. בעורת ה' תבוא ישועה לישראל.
אלקי ישראל יהיה בעזינו. צרייך רק אמונה. אמונה בהשם אחד ושםו אחד.

על הדרכך לא היוכה לדוכר. רק אמרו: ניסים ונפלאות. ניסים ונפלאות.

המשך

תוספת ממכתר של הרב יעקב גולדמן
מוציאו של הרב הרցוג - אליו, בשנת תשכ"ה:

"לבקשך הנני רושם את היירוע לי על מאמציו של ממן הגרי"א הרցוג וצוק"ל בענין הובי מבלז צוק"ל. הצעינור שדרכו עברו הכספיים הנועדים להצלת הרבי צ"ל - היה בארץ ישראל. היה צורך שאישיות גדולה מוכרת תהא אחרתה להעbara זו. המטפל בעניינים היה או הרב אלימלך אשכנזי. היה גם צורך לאסוף בחשיי כМОבן - כספים גם בארץ. זה היה צריך להיעשות בסודיות גמורה מאחר שהעברות כסף למدينة א羅ב, היה עניין חמוץ כיותר בענייני השליטונות. הרב אשכנזי פנה אל ממן [הרב הרցוג] צ"ל והג"ל הכספיים, למרות הסיכון שכבר קיבל עליו האחריות המלאה לפועלה זו. אולם התנה תנאי, מאחר ואין לו ידיעה בענייני כספים, שאני אשתחן בפועלה זו בכח כוחו. הוועתקתי מביתו לבית הרב צ"ל בשעה מאוחרת הערב, ומצאתי שם שם נוסף להרב ריב"ל ארוכים, הרב אשכנזי, הרב קיפניס שליט"א, גם את הגאון הגרי"מ חרל"פ צ"ל. (אחד מגדרולי רבי העיר שנחבקש יחד עם הרב הרցוג לעמוד בראש הפועלה, פחד להצטרף לפועלה מפחד השליטונות, ואני זכר שאמור: אין לי המיטרות נפש עבורי יהודיש לשרב הראשי הרב הרցוג [אני חושב שכדי לפרסום זה י.ג.]).

הרב הסביר לי את העניין המזכיר ואמר לי: אני מקבל עלי את כל האחריות לגבי השליטונות באם יודע הדבר להם. ואני לך שום חשש מצד זה. אני רק מבקש לנאמן עלי שמתמיצה בענייני כספים - שתהיה בא כוחך ברועה. כמובן הסכמתי. אני זכר שבאותו ערב קיבלו כל הנוכחים התחייבות חשובה.

העניין בה עבר בסדר נמור. אולם אני זכר ששים אחדים אחרי התחילה הפועלה בא אליו הרב אשכנזי בבהלה גדולה והודיע לי שהדבר נודע לאחר שבקש שיוצרף לווער. והיה חשש שרק חלקה גדולה יצא מן השתתפותו. אני זכר שהוחלט בגיןו להשתמש באמצעים חריפים ביותר להרחקו וגם להבטיח שלא יהיה ל"פטפט" על העניין. ואאמצעים שהיו דrustים ביותר - הצליחו".

ו. גולדמן

* * *

סיפור הנוגע יעקב צופתי שהסייע את ממן והרבע מביבורי מביברות לארץ ישראל, כי כאשר ממן הגיע לשער ארץ ישראל: הביע את רצונו לברכני, וביקש מאת הרב כעריש אודטנר ויל שיתן לו מטבח. הוא הגיע לו מטבח של 10 גרווש, וממן

התחל לברך את המטבח זמן ממושך. כל מני ברכות מתחן שמחה עצומה, בין היתר ברכני בפרנסת ובריאות, ושלא יחסר לו בעולם כלום, דבר שהתקיים כמעט ואינו, וזאת: "אני נוע ונדר כמה שנים אתה ביתה להכיאנו לאורך הקודש" ...

"בשעה 6 בערב הגענו לחיפה. הרבי התקבל בתשואות שמחה ע"י מאות רוכחים מתושבי העיר, ומרוב המהומה שהיתה במקום נשברו שמשות המכוניות. הרבי אמר לנוכחים שאינו רוצה לקבל ברכת שלום עד ישילמו לי את שכרי וכן אמר הנזקים שנגרמו למכוניתו. גנש אליו הרוב בעריש אורטניר ואמר לי שאינו יכול לסaddr את החשלום על המקום, וביקש ממנו שאבנה אל הרבי ושאנגד לו שהכל מסודר. תיכף נכנסתי לחדרו של הרבי ובישרתי לו שהכל מסודר, והוא החל הרבי לקבל את הקהל הגדל שצבא על הדלת".

(המhana החרדי, הרב ישע יעקבוביץ, פ' בא תשס"א)

בשבועות

ובאן המקום לפרסם פרסומ ראשון את דבר פניו של מרן, לרשות ממשלה האנגליה וינסטון צ'רצ'יל לפועל להצלחה יהודית הונגריה, מיד עם הגיעו ארץ-הרב מרדכי הכהן זיל מירושלים, שהיה חתן הרה"ץ מהר"א שור זצ"ל, במכח תודה אליו מיום ט"ז טבח תשכ"ד. לאחר הופעת ספרי "דבר חן" וקבלתו אותו, כותב בין היתר:

"כומנו עודبعث שהי האדמור"ר מבעלוא זצ"ל שוכן בירושלים, באלי מאנ"ש והביאו לי מכתב שקיבל האדמור"ר, בתשובה למכח של בעניין היהודי הונגריה, מווינסטון צ'רצ'יל (או ממזוכיר הממלכה המאוחדת בשם של ראש הממשלה צ'רצ'יל). לתרגם לעברית. תוכן מכתב התשובה היה, עד כמה שאני זוכר, כי כבר הודיעו מעצמות ההסתמכת שהנאצים יבראו על עונשם לאחר המלחמה. ולעת כזאת אי אפשר לעשות כל מאמנה להצלת היהודי הונגריה. רציתי להשאיר בירוי העתק מן המכתב ולא הניחו לי אנ"ש, אלא האיצו כי תרגמו להם לעברית ולקחו עטם המקור והתרגום. מכתב זה הוא מכתב היטורי בעל חשיבות רבה מאוד. וכך בראخي ודורשתי עליו ואני אומר בו רבר איה? האמנם גם לשבח החסיד שבחסידים ע"ה, לא היה ידוע דבר על מכתב זה, חמייגני".

בשבועות